

Любов Орестівна **ПЕТИК**

к.е.н., доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4807-2236>e-mail: Liubapetyk@ukr.netАнастасія Олександрівна **ЩЕКОДИНА**

студентка, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7957-9963>e-mail: nastyashekodina@gmail.com**ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Повномасштабне вторгнення суттєво трансформувало систему публічних закупівель, яка є ключовим інструментом забезпечення державних і суспільних потреб. У воєнних умовах виникла потреба у швидкому та гнучкому реагуванні для підтримки обороноздатності, критичної інфраструктури та гуманітарної сфери. Постанова Кабінету Міністрів України 2022 р. запровадила особливості здійснення закупівель, що передбачають скорочені строки, нові порогові значення, розширення можливостей електронного каталогу, гнучкі умови договорів і виключення для невідкладних потреб. Заборона закупівель у резидентів країни агресора посилює захист національних інтересів. Аналіз публічних закупівель засвідчив стабільність та ефективність системи.

Ключові слова: публічні закупівлі, воєнний стан, електронна система закупівель, замовники

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення створило надзвичайні умови для функціонування системи публічних закупівель, що є одним з ключових механізмів забезпечення державних і суспільних потреб. Виникла суперечність між необхідністю швидкого реагування на виклики війни та вимогами прозорості, конкурентності й ефективності. Це зумовило актуальність пошуку оптимальних підходів до організації закупівель, які дають змогу одночасно задовольнити оборонні, інфраструктурні й гуманітарні потреби та мінімізувати корупційні ризики.

Дослідження публічних закупівель є важливою темою в економічній науці і цим питанням займаються багато українських науковців таких як: С. Берзіна, Н. Здирко, Т. Золотухіна, С. Науменко, Н. Бігун, М. Карлін, К. Кошкіна. Однак потребують дальшого дослідження питання публічних закупівель в умовах воєнного стану.

Попри наявні напрацювання, низка проблем залишається відкритою: недостатньо вивчено, як скорочення строків і розширення винятків впливають на рівень конкуренції. Потребує аналізу практики застосування гнучких умов договорів і прямих закупівель для невідкладних потреб.

МЕТА роботи – дослідження трансформацій системи публічних закупівель України в умовах воєнного стану, аналіз нормативних змін та практики їх застосування, оцінювання впливу запроваджених особливостей на прозорість, конкурентність та ефективність процедур.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є праці провідних вчених, матеріали періодичних видань та нормативно-правова база з питань публічних закупівель.

РЕЗУЛЬТАТИ

Повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на функціонування системи публічних закупівель, яка є ключовим інструментом забезпечення державних та суспільних потреб. У надзвичайних умовах воєнного стану ви-

никла необхідність у швидкому й ефективному реагуванні на виклики, пов'язані із забезпеченням обороноздатності держави, підтримкою критичної інфраструктури та гуманітарної сфери.

Законом України «Про публічні закупівлі» [1] встановлено правові та економічні основи закупівель товарів, робіт і послуг для держави та громад, з метою створення ефективного, прозорого, конкурентного середовища та запобігання корупції, а також для адаптації українського законодавства до стандартів ЄС.

Принципи здійснення публічних закупівель показано на рис. 1.

У жовтні 2022 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» [2].

Ці особливості містять низку положень, котрі спрямовано на оперативне та швидке, ефективне та гнучке задоволення потреб замовників в умовах воєнного стану шляхом проведення закупівель прозорим та конкурентним способом із використанням механізмів та інструментів закупівель, реалізованих в електронній системі.

Головні зміни, які варто врахувати замовникам [3]:

Рис. 1. Принципи здійснення публічних закупівель (складено на основі [1])

1. *Порогові значення для здійснення відкритих торгів* визначено так:

- для товарів і послуг, крім послуг з поточного ремонту, вартість яких становить або перевищує 100 тис. грн;
- для послуг з поточного ремонту, вартість яких становить або перевищує 200 тис. грн;
- для робіт, вартість яких становить або перевищує 1,5 млн грн.

Закупівлі на ці суми здійснюються через відкриті торги або електронний каталог. Якщо сума менша за зазначені пороги, – замовники можуть користуватись електронною системою закупівель або укладати прямі договори з обов'язковим звітом в цій системі.

2. *Зменшення строків проведення відкритих торгів та оскарження.* Відкриті торги тривають орієнтовно 20 днів. Скарга розглядається органом оскарження за сім робочих днів з дати прийняття її до розгляду.

3. Особливостями передбачено *можливість здійснення закупівлі товарів із застосуванням електронного каталогу* без обмеження граничних вартісних значень. Можна застосовувати без обмеження вартості як альтернативу торгам. Якщо закупівля товару від 100 тис. грн, – відбір постачальника здійснюється через запит цінкових пропозицій.

4. *Закупівля здійснюється замовником на підставі наявної потреби у її здійсненні* або у разі необхідності планової потреби наступного року. Додаткова непередбачена потреба не додається до вартості тотожних закупівель, а вид закупівлі визначається відповідно до вартісних меж.

5. *Передбачено змогу подавати тендерну пропозицію у відкритих торгах з ціною, що перевищує передбачувану вартість предмета закупівлі, визначену замовником в оголошенні про проведення відкритих торгів* за умови, що таке право та відповідний відсоток перевищення встановлені замовником.

6. *Передбачено широкий перелік випадків, коли замовник може укладати прямі договори з подальшим звітуванням в електронній системі.* Це стосується випадків, визначених для переговорної процедури, закупівель для невідкладних потреб – мобілізація, цивільний захист, житло для ВПО та евакуйованих, спорудження та ремонт укриттів і захисних споруд. Також до виключень віднесено закупівлі, інформація щодо яких належить до обмеженого доступу або такою, що може загрожувати безпеці у воєнний час.

7. *Передбачено перелік випадків зміни важливих умов договору, зокрема надано право змінювати вартість за одиницю товару в договорі про закупівлю пропорційно коливанню ціни такого товару на ринку за умови документального підтвердження такого коливання тощо.*

8. *Розширено механізм використання можливості усунення невідповідностей* учасником процедури закупівлі, виявлених замовником під час розгляду тендерної пропозиції.

9. У разі закупівлі товару замовнику надано *право самостійно визначати необхідність встановлювати до учасника процедури закупівлі кваліфікаційні критерії.*

10. *Передбачено можливість згідно з рішенням замовника його відокремленим підрозділам здійснювати закупівлю самостійно для задоволення потреб такого підрозділу.* У такому разі предмет закупівлі визначається замовником окремо для відокремленого підрозділу.

Зміни торкнулися також закупівель у громадян російської федерації та республіки білорусь. Публічні закупівлі товарів, робіт та послуг замовникам забороняється проводити у:

- громадян російської федерації та республіки білорусь, крім тих, що проживають на території України на законних підставах;
- юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства російської федерації та республіки білорусь;
- юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником якої є російська федерація та республіка білорусь з часткою в статутному капіталі 10 і більше відсотків.

У період воєнного стану кількість оголошених та укладених закупівель є важливим показником роботи держави та замовників. Вона свідчить про рівень прозорості й відкритості процесу, що дозволяє зменшити ризики зловживань і підвищити довіру суспільства. Щобільше закупівель відбувається відкрито, тим ширші можливості для бізнесу долучитися до постачання товарів, робіт і послуг, що стимулює конкуренцію та забезпечує кращі умови для держави. Кількість оголошених та укладених закупівель в електронній системі подано на рис. 2.

У 2022 р. оголошено 2,95 млн закупівель, з яких укладено 2,8 млн. Різниця між оголошеними та укладеними закупівлями склала 0,15 млн, що свідчить про високий рівень завершення процедур – близько 95%. Невеликі затримки могли бути пов'язані з початком воєнного стану.

У 2023 р. кількість оголошених закупівель зросла до 3,55 млн, а укладених – до 3,4 млн, що приблизно на 20 % більше, ніж у 2022 р. Різниця між оголошеними та укладеними закупівлями залишилася на рівні 0,15 млн. Це свідчить про стабільність та ефективність системи навіть у складних умовах воєнного часу.

У 2024 р. кількість закупівель трохи знизилася: оголошено 3,44 млн, укладено 3,3 млн. Різниця між оголошеними та укладеними закупівлями залишилася майже незмінною – 0,14 млн. Зниження обсягів порівняно з 2023 р. невелике – 3 %, що може свідчити про стабілізацію ринку або поступове врівноваження потреб.

Оптимізація публічних закупівель є одним з ключових інструментів підвищення ефективності використання бюджетних коштів та забезпечення прозорості у сфері державних витрат. Вона передбачає впровадження су-

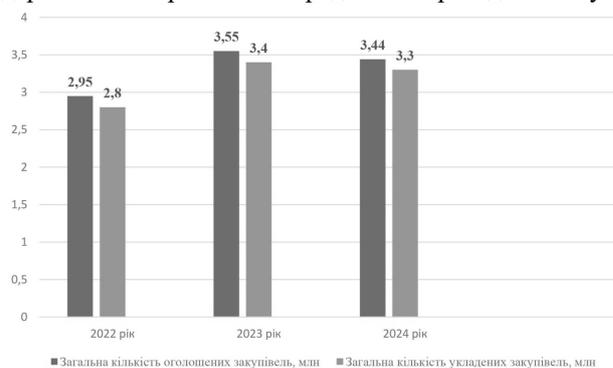

Рис. 2. Кількість оголошених та укладених закупівель за 2022 – 2024 роки, млн (складено на основі [4])

часних підходів до планування, проведення та контролю закупівельних процедур. Насамперед важливо проводити якісний аналіз потреб та ринку, аби уникнути зайвих витрат і забезпечити реальну економію ресурсів. Консолідація закупівель та використання рамкових угод дають змогу досягти більш вигідних цінових пропозицій, а електронні каталоги та цифрові інструменти електронної системи спрощують процес для замовників та учасників.

Особливу увагу варто приділяти підвищенню конкуренції – грамотне формування лотів, відсутність дискримінаційних умов і залучення малого та середнього бізнесу сприяють кращим результатам тендерів. Водночас ефективне управління процедурами зменшує кількість оскаржень і ризиків, а застосування аналітики та ризик-індикаторів допоможе виявляти можливі порушення на ранніх етапах.

Не менш важливим складником є професійний розвиток замовників і постачальників, адже підвищення рівня знань та навичок учасників процесу дає змогу впроваджувати інноваційні практики. У результаті оптимізація публічних закупівель стане не лише засобом економії, а й запорукою якіснішого задоволення потреб держави та суспільства.

ВИСНОВКИ

Повномасштабне вторгнення в Україну суттєво трансформувало систему публічних закупівель, змусивши державу та замовників працювати в умовах постійних викликів та високої невизначеності. Попри це, система довела свою стійкість і здатність до адаптації – законодавчі зміни та спеціальні постанови уряду забезпечили необхідну гнучкість, що дозволило оперативного задовольняти критичні потреби оборони, інфраструктури та гуманітарної сфери.

Аналіз статистики закупівель свідчить про стабільність та ефективність електронної системи навіть у надзвичайних умовах. Високий відсоток завершених процедур і незначні коливання обсягів закупівель підтверджують дієвість запроваджених механізмів.

Подальший розвиток системи публічних закупівель має ґрунтуватися на поєднанні прозорості та конкурентності з оперативністю та гнучкістю. Особливе значення набувають оптимізація процесів, активне застосування цифрових інструментів, залучення малого й середнього бізнесу та впровадження інноваційних підходів. Це дасть змогу не лише ефективно використовувати бюджетні ресурси, а й зміцнити довіру суспільства до держави, стимулювати економіку та забезпечити якісне задоволення потреб.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Верховна Рада України. Постанова Кабінету Міністрів України. «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>
3. PROZORRO. Роз'яснення щодо особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану. URL: <https://surl.li/ozcdfv>
4. Міністерство економіки України. Звіти сфери публічних закупівель. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti>
5. Петик Л.О., Бацман І.В. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-08-03>

References

1. The Supreme Council of Ukraine. Law of Ukraine «On Public Procurement». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (in Ukrainian).
2. The Supreme Council of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. «On approval of the specifics of public procurement of goods, works and services for customers provided for by the Law of Ukraine 'On Public Procurement». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
3. PROZORRO. Explanation of the specifics of public procurement during the period of martial law. URL: <https://surl.li/ozcdfv> (in Ukrainian).
4. Ministry of Economy of Ukraine. Public procurement reports. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ca5d0012-c7f9-4750-b1f8-cf5550ecb270&tag=Zviti> (in Ukrainian).
5. Petyk L.O., Batsman I.V. Public procurement under martial law. *Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-08-03> (in Ukrainian).

Liubov PETYK

PhD in Economics, Associate Professor, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4807-2236>

e-mail: Liubapetyk@ukr.net

Anastasiia SHCHEKODINA

student, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7957-9963>

e-mail: nastyashekodina@gmail.com

FUNCTIONING OF THE PUBLIC PROCUREMENT SYSTEM IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR

The full-scale invasion of Ukraine has profoundly impacted the operation of the public procurement system, a fundamental mechanism for fulfilling state and societal requirements. Under the extraordinary conditions imposed by martial law, it became imperative to adapt procurement procedures swiftly to ensure national defense, maintain critical infrastructure, and address humanitarian needs. The Law of Ukraine “On Public Procurement” establishes the legal and economic framework for the acquisition of goods, works, and services by state and municipal entities, aiming to promote efficiency, transparency, competition, and alignment with European Union standards. In October 2022, the Cabinet of Ministers of Ukraine enacted a resolution specifying special procurement procedures applicable during martial law and for 90 days following its cessation, introducing adjusted thresholds for open tenders, accelerated timelines for procurement and appeals, expanded use of electronic catalogs, and provision for direct contracting under urgent circumstances. Additional measures include flexible contract amendments, enhanced mechanisms for addressing non-compliance, and prohibitions on procurement involving Russian and Belarusian entities. Empirical data for 2022 - 2024 indicate the resilience of the system, with high completion rates of announced procurements exceeding 95%, demonstrating both procedural stability and operational effectiveness amid conflict conditions. Optimization strategies emphasize rigorous needs and market analysis, consolidation of procurements, and the promotion of small and medium-sized enterprise participation, thereby fostering competitive outcomes. The ongoing modernization of Ukraine’s public procurement system under wartime conditions underscores its role not only in ensuring prudent allocation of public resources but also in reinforcing institutional transparency, public trust, and alignment with international governance standards.

Keywords: public procurement, martial law, electronic procurement system, customers